

УДК 378.046.43

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/71-3-40>

Олена СТЕПАНЕНКО,

orcid.org/0000-0003-0598-6473

кандидатка педагогічних наук,

асистентка кафедри іноземних мов математичних факультетів

Навчально-наукового інституту філології

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

(Київ, Україна) *steplena777@gmail.com*

Вікторія ІМБЕР,

orcid.org/0000-0003-2908-9654

кандидатка педагогічних наук, доцентка,

доцентка кафедри початкової освіти

Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського

(Вінниця, Україна) *imbervika@gmail.com*

Ірина МІЩЕНКО,

orcid.org/0000-0002-7058-3630

асистентка кафедри іноземних мов професійного спрямування

Донецького національного університету імені Василя Стуса

(Вінниця, Україна) *irina1mishchenko@gmail.com*

ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ У ПРОЦЕСІ ВИКЛАДАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ В ЗВО

У статті авторами досліджені виклики та можливості використання соціальних мереж, які впливають на ефективність викладання англійської мови в закладах вищої освіти. Досліджено різні аспекти використання платформ соціальних мереж в освітньому процесі, зокрема їхню роль у стимулюванні активності здобувачів освіти, розвитку навичок мовлення, використанні для аудіювання. Мета статті є дослідження ролі соціальних мереж при вивченні англійської мови в закладах вищої освіти. Методологічна основа для вивчення використання соціальних мереж при викладанні англійської мови базується на низці автентичних наукових українських та англо-мовних джерелах та особистому досвіді викладання авторів. Актуальність статті підтверджується тим, що сучасні технології стають необхідною складовою освітнього процесу, а використання соціальних мереж може розширити можливості взаємодії та навчання.

Для визначення як викладачі сприймають використання соціальних мереж в процесі викладання англійської мови, було проведено опитування в Київському національному університеті імені Тараса Шевченка, Вінницькому державному педагогічному університеті імені Михайла Коцюбинського та Донецькому національному університеті імені Василя Стуса

Під час проведення опитування, виявлені переваги використання соціальних мереж, такі як підвищення залученості здобувачів освіти, підвищення мотивації, зручність у взаємодії та можливість розвитку цифрових навичок здобувачів освіти. Однак досліджено й визначено виклики, пов'язані з конфіденційністю даних, необхідністю ефективного керування часом та безпекою в соціальних мережах. Зазначено, що стереотипні традиційні методи та навчальні матеріали роблять навчання монотонною діяльністю і не викликають у здобувачів освіти мотивації та бажання до активної участі, а перетворюють їх на пасивних реципієнтів мови. Саме тому, використання соціальних мереж є актуальним в умовах сьогодення.

Ключові слова: іноземна мова, освітній процес, навички, соціальні мережі, цифровізація, здобувачі освіти.

Olena STEPANENKO,
 orcid.org/0000-0003-0598-6473
 Candidate of Pedagogic Sciences (Ph.D.),
 Assistant at the Department of Foreign Languages of the Faculty of Mathematics
 Educational and Scientific Institute of Philology of Taras Shevchenko National University of Kyiv
 (Kyiv, Ukraine) steplena777@gmail.com

Viktorii IMBER,
 orcid.org/0000-0003-2908-9654
 Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor,
 Associate Professor at the Department of Primary Education
 Mykhailo Kotsiubynskyi Vinnytsia State Pedagogical University
 (Vinnytsia, Ukraine) imbervika@gmail.com

Iryna MISHCHENKO,
 orcid.org/0000-0002-7058-3630
 Assistant at the Department of Foreign Languages for Professional Purposes
 Vasyl Stus Donetsk National University
 (Vinnytsia, Ukraine) irinaImishchenko@gmail.com

CHALLENGES AND OPPORTUNITIES OF USING SOCIAL MEDIA IN THE PROCESS OF TEACHING ENGLISH IN A HIGHER EDUCATION INSTITUTION

In the article, the authors explored the challenges and opportunities of using social networks that affect the effectiveness of teaching English in higher education institutions. Various aspects of the use of social networking platforms in the educational process have been studied, in particular, their role in stimulating the activity of students, developing speaking skills, and using them for listening. The purpose of the article is to study the role of social networks in learning English in higher education institutions.

The methodological basis for studying the use of social networks in teaching English is based on a number of authentic scientific and English-language sources and the personal teaching experience of the authors. The relevance of the article is confirmed by the fact that modern technologies are becoming a necessary component of the educational process, and the use of social networks can expand the possibilities of interaction and learning.

To determine how teachers perceive the use of social networks in the process of teaching English, a survey was conducted at the Taras Shevchenko Kyiv National University, Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University and Vasyl' Stus Donetsk National University.

The survey identified benefits of using social media, such as increased student engagement, increased motivation, ease of interaction, and the ability to develop students' digital skills. However, issues related to data privacy, the need for effective time management and security on social media have been researched and identified. It is noted that stereotypical traditional methods and educational materials make learning a monotonous activity and do not arouse students' motivation and their desire for active participation, but turn them into passive recipients of the language. That is why the use of social networks is relevant in the present conditions.

Key words: foreign language, educational process, skills, social networks, digitalization, students.

Постановка питання в загальному вигляді. Англійська мова відіграє важливу роль у закладах вищої освіти України, адже вона є основною мовою міжнародного спілкування та наукової комунікації. Саме тому знання англійської мови є важливим для успішної кар'єри в Україні та за її межами для здобувачів освіти. У закладах вищої освіти (далі – ЗВО) України англійська мова вивчається як обов'язкова дисципліна на всіх факультетах. Крім того, в деяких ЗВО пропонуються програми підготовки фахівців, які повністю викладаються англійською мовою. Однак традиційна методика викладання спрощує вивчення англійської мови до механічного запам'ятовування, серйозно не

розвиваючи мовних навичок студентів. Стереотипні традиційні методи та навчальні матеріали роблять навчання монотонною діяльністю і не викликають у здобувачів освіти мотивації та бажання до активної участі, а перетворюють їх на пасивних реципієнтів мови. Оскільки останнім часом зросла увага до важливості використання соціальних мереж та платформ в освітніх цілях, на сьогодні існує потреба в розумінні сприйняття викладачами переваг і недоліків використання цих додатків та мереж як інструментів навчання та викладання. Соціальні мережі мають потенціал для доповнення або навіть заміни традиційних засобів навчання, і перетворення мовних занять на

більш захоплюючі, цікаві та привабливі. З огляду на зростання досвіду використання соціальних мереж, важливо зрозуміти, як Facebook, Twitter, Tik-Tok, Instagram чи YouTube можна ефективно інтегрувати у практику викладання та вивчення іноземних мов.

Мета статті. У цьому дослідженні пропонується дослідити роль соціальних мереж при вивченні англійської мови в закладах вищої освіти

Методологія. Методологічна основа для вивчення використання соціальних мереж при викладанні англійської мови базується на низці автентичних наукових українських та англомовних дже-релах та особистому досвіді викладання авторів.

Аналіз наукових досліджень. Серед українських та зарубіжних дослідників вищезазначеним питанням займаються: А. Гурлін, Д. Бодненка, Д. Гупта, С. Івашньова, Ф. Хаббард, М. Леві, Г. Левкин, В. Глухих, Ю. Жук, О. Вошевська, О. Нежива та ін.

Зокрема, С. Івашньова зазначає, що «соціальні мережі – це віртуальний майданчик, що забезпечує своїми засобами спілкування, підтримку, створення, розбудову, відображення та організацію соціальних контактів, у тому числі й обмін даними між користувачами й обов’язково передбачає попереднє створення облікового запису» (Івашньова, 2012).

В свою чергу, О. Нежива у статті «Сучасні цифрові інструменти для викладання іноземної мови» відзначає важливість цифрових інструментів, які використовують на занятті з іноземної мови та відображає їх класифікацію на групи. Також вона підкреслює, що використання цифрових технологій в освітньому процесі є однією з найбільш важливих тенденцій розвитку освіти в Україні (Нежива, 2021).

Так наприклад В. Акрап припускає, що знання соціальних мереж здобувачами призводить до ймовірності отримання користі від участі в цифрових спільнотах, де вони мають доступ до спілкування з однолітками, які мають схожі інтереси та цілі. Крім того, науковець зазначає, що участь у цих віртуальних середовищах може забезпечити здобувачів вищою мотивацією до вивчення різних культур і мов, таким чином сприяючи їхньому мовному розвитку (Акрап, 2020). Огляд наукової літератури показав, що існує значна прогалина в тому, як ставляться викладачі до використання технологій та соціальних мереж при викладанні та вивченні іноземних мов у закладах вищої освіти,

Виклад основного матеріалу.

У сучасному світі освітній процес зазнає значних змін, пов’язаних із цифровізацією та розви-

тком соціальних мереж. Ці зміни вимагають від здобувачів освіти нових навичок та умінь, у тому числі й у галузі іноземної мови. Хоча соціальні мережі не створені безпосередньо для освітніх цілей, вони привертають значну увагу викладачів, особливо у сфері вивчення іноземної мови, зокрема англійської. Незважаючи на те, що останнім часом зросла увага до використання цифрових програм для викладання англійської мови, викладачам іноземних мов все ще потрібно докласти багато зусиль, щоб інтегрувати ефективні інструменти, цифрові сервіси, платформи, соціальні мережі у свою практику. Варто зазначити, що багато з цих програм та додатків можна використовувати для задоволення різних академічних і соціальних потреб здобувачів освіти. Так, зокрема соціальні мережі, як Facebook, YouTube, Telegram можна ефективно використовувати для викладання та вивчення англійської мови. Використання цих програм залежить від потреб здобувачів освіти та мети мовних занять. Крім того, тривають дебати та широкі дискусії щодо інтеграції соціальних мереж як освітнього інструменту. Прихильники використання соціальних мереж вказують на те, що переваги в академічній практиці можуть переважати над недоліками (Kessler, 2013; Sharifian, 2015). Прихильники впровадження соціальних медіа в освіті стверджують, що ці веб-сайти стали частиною життя здобувачів. Соціальні мережі можна використовувати як платформу, що дозволяє користувачам ділитися інформацією про себе та інших людей навколо них. Як зазначає К. Akhilar, «соціальні мережі – це комп’ютерні програми, які полегшують обмін думками та знаннями, а також структуру віртуальних мереж і суспільств» (Akhilar, 2017). За своєю структурою соціальні мережі базуються на Інтернеті і надають користувачам простий електронний обмін особистими даними та додатковими знаннями. Користувачі взаємодіють із соціальними мережами через комп’ютер, планшет або смартфон за допомогою веб-коду, використовуючи їх для обміну повідомленнями або пошуку інформації.

Зважаючи на викладене, можна стверджувати, що соціальні мережі відіграють важливу роль у викладанні англійської мови в закладах вищої освіти, адже вони пропонують широкий спектр можливостей для навчання майбутніх фахівців. Проведений аналіз наукової та методичної літератури, власний авторський досвід викладання у здобувачів освіти різних спеціальностей дає змогу окреслити переваги викладання за допомогою соціальних мереж:

- Залучення та мотивація здобувачів освіти. Наприклад, викладачі можуть використовувати соціальні мережі для створення інтерактивних завдань та проєктів, які зацікавлять майбутніх фахівців.

- Практика мовних навичок. Соціальні мережі пропонують безліч можливостей для практики мовних навичок, таких як говоріння, письмо, читання та аудіювання. Наприклад, викладачі можуть використовувати соціальні мережі для створення груп обговорень, де здобувачі освіти можуть практикувати говоріння чи письмо.

- Співпраця та спілкування. Соціальні мережі можуть допомогти здобувачам співпрацювати та спілкуватися з іншими людьми з усього світу. Це може бути цінним досвідом для здобувачів освіти, який може допомогти їм покращити свої мовні навички та культурне розуміння. Наприклад, викладачі можуть використовувати соціальні мережі для створення проєктів, в яких студенти працюють разом над спільним завданням.

Виходячи з цього, висококваліфікований викладач англійської мови XXI ст. має володіти не лише професійними знаннями, навичками, досвідом, а й бути готовим до усвідомлення важливості добору необхідної інформації, мати здатність оцінювати і використовувати матеріал у професійній діяльності (Левківська, 2023).

Здійснюючи аналітичний огляд та узагальнення сутнісних характеристик зазначених вище дефініцій, можна зробити висновок про те, що цифрові технології уже змінюють типи і структуру текстів і повідомлень, які створюють здобувачі освіти в процесі вивчення англійської мови. Все це є природним наслідком глобалізації, яка вимагає різких змін у системі освіти. Це повинно бути покращення якості підготовки викладачів англійської мови; впровадження інноваційних методів навчання англійської мови, з використанням комп'ютерних технологій, що допоможе здобувачам краще засвоювати та розвивати мовні навички; залучення носіїв мови; проведення міжнародних програм обміну. Крім того, важливим є створення мотиваційної атмосфери для вивчення англійської мови. Здобувачі повинні розуміти важливість знання англійської мови для успішної кар'єри та особистого розвитку.

Звичайно, існують також деякі виклики, пов'язані з використанням соціальних мереж у викладанні англійської мови, адже викладання мови має багато аспектів, серед яких розвиток усного мовлення, письмових навичок, навичок говоріння. Наприклад, викладачі повинні звертати увагу, щоб не дозволити соціальним мережам відволікати здобувачів від освітнього процесу. Крім того, знати потенційні ризики, пов'язаних із використанням соціальних мереж, таких як кібербулінг та поширення дезінформації.

Аналітики App Economy Insights опублікували дослідження із показниками активної ауди-

торії, яка щомісяця відвідує платформи соціальних мереж. У п'ятірку лідерів потрапили одразу три програми Meta – перше місце посів Facebook (2,99 млрд), третє і четверте у WhatsApp (2,45 млрд) та Instagram відповідно (2,37 млрд). Ще один продукт Meta, Messenger, має 930 млн активних щомісячних користувачів (рис. 1).

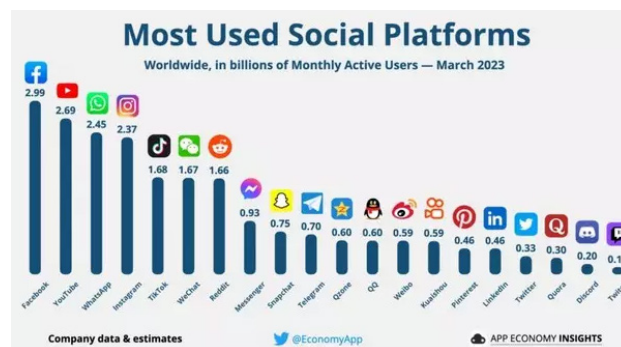

Рис. 1. Кількість користувачів соціальних мереж у 2023 році

Для визначення як викладачі сприймають використання соціальних мереж в процесі викладання англійської мови, було проведено опитування в Київському національному університеті імені Тараса Шевченка, Вінницькому державному педагогічному університеті імені Михайла Коцюбинського та Донецькому національному університеті імені Василя Стуса.

Всього в опитуванні взяли участь 28 викладачів, серед яких 84,4% жінок та 15,6% чоловіки, віком 27–65 років, з середнім педагогічним стажем 15 років. Перша група запитань стосувалася типів соціальних мереж, які викладачі англійської мови використовують в процесі навчання здобувачів освіти. Друга група запитань досліджувала погляди викладачів на переваги та ризики використання соціальних мереж на заняттях англійської мови. Учасникам була надана можливість поділитися соціальними, академічними та освітніми перевагами, які зазвичай асоціюються з використанням соціальних мереж під час викладання англійської мови. Деякі запитання стосувалися того, якої підтримки/навчання потребують викладачі англійської мови для ефективного та успішного використання соціальних мереж. У процесі дослідження було використано дві дослідницькі методології: а саме опитування (кількісний аналіз) та напівструктуровані інтерв'ю (якісний аналіз).

На рис. 2 приведений результат опитування викладачів, щодо розповсюдження соціальних мереж у процесі викладання ними англійської мови. Проаналізувавши результати, можна стверджувати, що 67% викладачів використовують YouTube, 35% Facebook, 35% Instagram, 27% TikTok. Дійсно, Facebook групи для вивчення англійської мови можуть бути використані для обгово-

рення тем, обміну ресурсами та підтримки один одного; Instagram можна використовувати для створення інтерактивних навчальних модулів, таких як відео, аудіо та інтерактивні завдання; YouTube пропонує широкий спектр навчальних відео, які можна використовувати для вивчення англійської мови.

Соціальні мережі

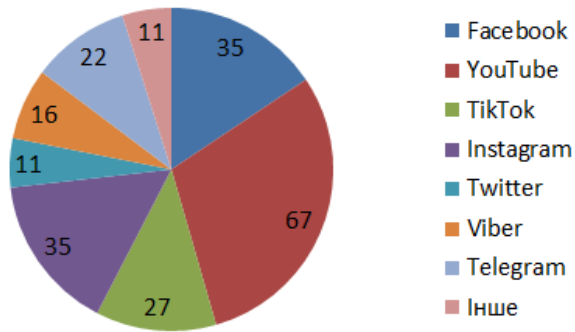

Рис. 2. Використання соціальних мереж респондентами

English language skills

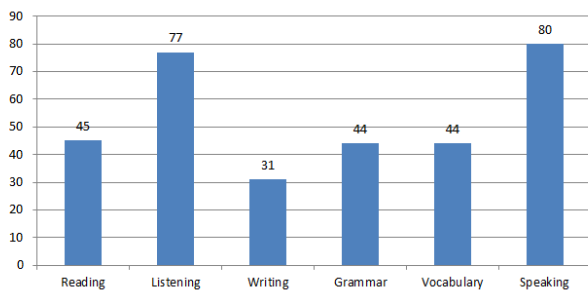

Рис. 3. Опитування респондентів, щодо мети використання соціальних мереж

Аналіз даних опитування показав, що викладачі використовують соціальні мережі з кількома цілями, пов'язаними з різними мовними областями

(рис. 3). Ці використання включали розвиток мовних навичок здобувачів освіти у читанні, письмі, аудіюванні, говорінні, граматиці та словниковому запасі. Зокрема 44% викладачів використовували соціальні мережі для викладання англійської граматики та поповнення словникового запасу; 80% для навичок говоріння; 77% для аудіювання; 45% для навичок читання; 31% для підвищення писемних навичок. Викладачі зазначили, що соціальні мережі переважно використовувалися як навчальний інструмент для забезпечення більш складних і комплексних моментів викладання і навчання.

Серед переваг (рис. 4), викладачі зазначили активність та зацікавленість здобувачів (55%), практика реальних ситуацій (67%), доступ до різноманітних матеріалів (60%), підвищення мотивації (38%), зручність та гнучкість (55%), підвищення цифрових навичок (80%).

Проаналізувавши результати опитування (рис. 5), маємо наступні результати щодо ризиків, які вбачають викладачі в процесі використання здобувачами соціальних мереж:

– Відволікання (35%). Важливо, щоб викладачі встановлювали правила та обмеження для використання соціальних мереж, щоб запобігти відволіканню від навчання.

– Безпека (45%). Соціальні мережі можуть використовуватися для поширення особистої інформації, яка може бути використана для шахрайства або інших злочинів. Це може поставити здобувачів освіти під загрозу їхньої особистої безпеки.

– Рівень підготовки здобувачів (55%). Різний рівень підготовки у студентів зобов'язує викладача більш ретельно добирати тип соціальної мережі чи цифрових інструментів, налаштовувати їх та адаптувати відповідно до рівня знань.

– Доступність до соціальних мереж (60%). На жаль, в умовах сьогодення не всі здобувачі мають

Переваги

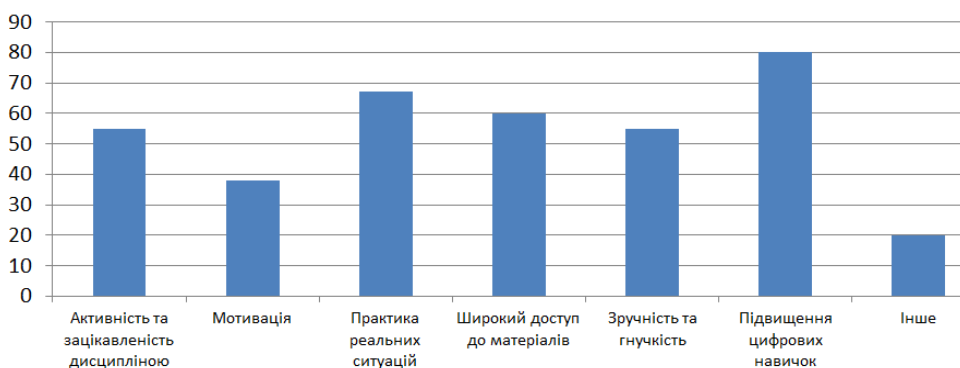

Рис. 4. Переваги використання соціальних мереж

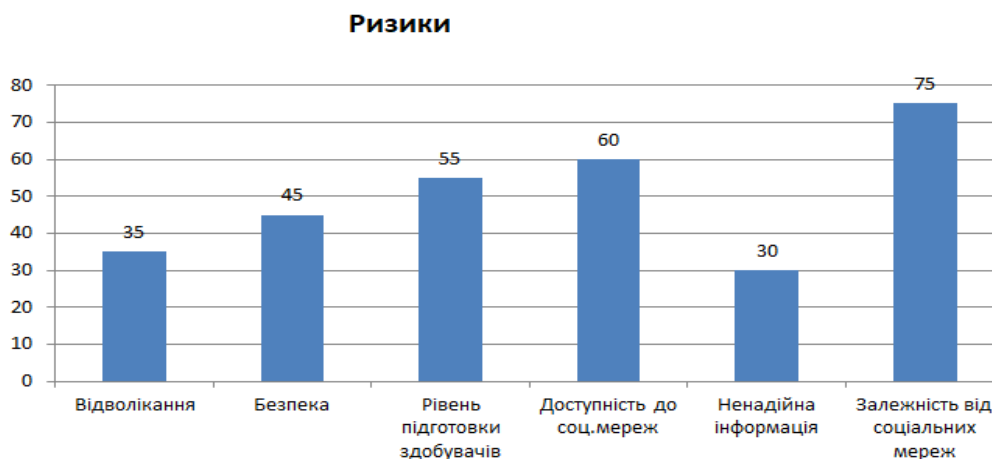

Рис. 5. Зазначені ризики, які можуть виникати в процесі викладання іноземної мови

рівний доступ до Інтернету, через вимкнення світла, знаходження на окупованих територіях, та ін. Тому важливо це врахувати в освітньому процесі.

– Ненадійна інформація (30%). Соціальні мережі можуть бути джерелом шкідливого, ненадійного контенту, такого як мова ненависті, ворожнеча або пропаганда, що може мати негативний вплив, особливо на молодих людей, які ще не повністю сформували свої цінності та переконання. Тому важливо звертати увагу на зміст соціальних мереж.

– Залежність від соціальних мереж (75%). Здобувачі освіти достатньо багато часу проводять в Інтернеті, і додаткові завдання можуть поглиблювати нездатність контролювати час, проведений у соціальних мережах.

Висновки. У статті авторами проаналізовані особливості, переваги та виклики використання соціальних мереж у закладах вищої освіти у про-

цесі викладання англійської мови. Висновки дослідження вказують на те, що використання соціальних мереж у викладанні англійської мови може бути дуже корисним, проте вимагає уважної стратегії та підходу. Виявлено, що ці інструменти можуть сприяти активній участі здобувачів освіти, розвитку їхніх цифрових навичок та застосування на практиці реальних ситуацій. З іншого боку, визначено певні виклики, такі як необхідність забезпечення конфіденційності даних, регулювання та контролювання часу, а також необхідність оцінки інформації, якою обмінюються через соціальні мережі. Дослідження може бути використане педагогами, викладачами та педагогічно-науковими співробітниками для кращого розуміння впровадження соціальних мереж в освітній процес. Разом з тим, варто мати на увазі, що професійний розвиток викладача для використання технологій, зокрема соціальних мереж, у своїй викладацькій практиці потребує підвищення та навчання протягом життя.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Akhiar A., Mydin A., Kasuma S. A. Students' perceptions and attitudes towards the use of instagram in English language writing. *Education*. 2017. 47, 72.
2. Akpan V., Mramah I., Ijeoma M., Okoro C.. Social constructivism: implications on teaching and learning. *Br J Educ*. 2020. 8(8). Pp.49-56.
3. Kessler G. Teaching ESL/EFL in a World of Social Media. *TESOL Journal*. 2013. 4(4).pp. 615-632.
4. Nezhyva O. The Aspects of Smart Education in the World. *Khazar Journal of Humanities and Social Sciences*. Khazar University Press. Volume 24 (3). 2021. P. 62–72. DOI: 10.5782/2223-2621.2021.24.3.6
5. Sharifian F. Globalisation and developing metacultural competence in learning English as an International Language. *Multilingual Education*. 2015. 3(1), 7.
6. Івашнюва С. Використання соціальних сервісів та соціальних мереж в освіті. Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя. Психолого-педагогічні науки. 2012. № 2. Ст. 15-17.
7. Левківська К.В. Використання соціальних мереж під час вивчення англійської мови студентами. 2023. URL:<http://eprints.zu.edu.ua/28136/1/16.pdf>
8. Статистика топ-відвідуваних соціальних мереж у 2023 році . App Economy Insights. 2023. URL:<https://hi-tech.ua/app-economy-insights-statistika-top-vidviduvanih-soczialnih-merezh-u-2023-rocz/>

REFERENCES

1. Akhiar A., Mydin A., Kasuma S. (2017). Students' perceptions and attitudes towards the use of instagram in English language writing. *Education*. 47. P. 72.
2. Akpan V., Mparamah I., Ijeoma M, Okoro C. (2020). Social constructivism: implications on teaching and learning. *Br J Educ*. 8(8). Pp..49-56.
3. Kessler G. (2013). Teaching ESL/EFL in a World of Social Media. *TESOL Journal*. 4(4).pp. 615-632.
4. Nezhyva O. (2021). The Aspects of Smart Education in the World. *Khazar Journal of Humanities and Social Sciences. Khazar University Press*. Volume 24 (3). P. 62–72. DOI: 10.5782/2223-2621.2021.24.3.6
5. Sharifian F. (2015). Globalisation and developing metacultural competence in learning English as an International Language. *Multilingual Education*. 3(1), 7.
6. Ivashnova S. (2012). Vykorystannia sotsialnykh servisiv ta sotsialnykh merezh v osviti [The use of social services and social networks in education]. *Naukovi zapysky NDU im. M. Hoholia. Psykholoho-pedahohichni nauky*. № 2. Pp. 15-17. [in Ukrainian].
7. Levkivska K.V.(2023). Vykorystannia sotsialnykh merezh pid chas vyvchennia anhliiskoi movy studentamy [The use of social networks in the study of English by students]. URL:<http://eprints.zu.edu.ua/28136/1/16.pdf> [in Ukrainian].
8. Statystyka top-vidviduvanykh sotsialnykh merezh u 2023 rotsi [Statistics of the top visited social networks in 2023.]. *App Economy Insights*. URL:<https://hi-tech.ua/app-economy-insights-statistika-top-vidviduvanih-soczialnih-merezh-u-2023-roczii/>[in Ukrainian].